

BIZALOM

Havonta kétszer megjelenő szemle,

a világ folyásáról és az ember alkotásairól.

2. szám.

V. évfolyam.

1934 január 15.

Gömbös Gyula élettörténete.

Révay József megírta Gömbös Gyula miniszterelnök élettörténetét, amely díszes kiállításban most hagyta el a sajtót. Ez a mű életrajz s ugyanakkor korrajz is, hiszen a miniszterelnök politikai pályafutásában benne van az utolsó lúsz esztendő minden nagy eseménye és egész viszontagságos története. Herczeg Ferenc így kezdi a mű előszavát: „Karácsonyi mese nagy gyermekek számára: Hogyan lett a falusi tanító fiából Magyarország miniszterelnöke?” Herczeg Ferencnek igaza van, ha a magyar miniszterelnökről van szó, aki mint egyszerű falusi tanító fia vágott neki az élet sötét erdejének, ez valóban mesére emlékeztet. A 67-es kiegyezéstől egész mostanig alig van nagy politikai karrier Magyarországon, amely egy falusi házból indul el; közszereplőink java éppen főúri családok leszármazottai.

Ez a könyv erősen realiztikus, apró részletekig kiterjedő ábrázolása Gömbös Gyula élettörténetének, amely a tolnamegyei kis eldugott faluban, Murgán kezdődik, ahol negyvenhét esztendővel ezelőtt megpillantotta a napvilágot. Leírja az egyszerű idillikus családi házat és a környezetet. Nyomon követjük Gömbös pályáját a pécsi hadapródiskolától kezdve a felsőbb tiszti tanfolyamon keresztül a hadvezérek iskolájába, onnan pedig a boszniai harctérre. Itt meg kellett mutatnia Gömbösnek a valóságban, hogy mit tanult az iskola padjaiban. Gömbös Gyula mint hadiiskolát végzett főhadnagy a XIII. hadtesthez került, a vezérkarba, itt dolgozott a hadművelleti irodában és végigcsinálta a szerb hadjáratot. Ugyanezzel a hadtesttel az orosz frontra ment és végigharcolta a Pflanzer-Baltin-féle nagy offenzívát, majd a 42.

hadosztályhoz került, Lipovcsák altábornagy mellé és résztvett a toporoutzi karácsonyi véres csatában. A bukovinai fronton kivette részét a Brusszilov-féle offenzívából is. Harctéri szolgálata alatt szerzett minősítései Gömböst rendkívül képzett, bátor, önálló és nagyvonalú egyéniségnek és kiváló katonának mondják. 1914 februárjában a monarchia egész fegyveres ereje pótlásügyi főnöke, báró Hazai Samu mellé rendelték ki szolgálattételre s itt dolgozott huszonegy hónapon keresztül.

Gömbös a háború utolsó hónapjaiban igen élesen figyelte az eseményeket. Ő maga írja emlékirataiban, hogy a katonai helyzet október elején nem volt kritikus. „Ha ebben a pillanatban a magyar hadsereg-főparancsnokság veszi át a vezetést, behívja a felmentetteket és az összes magyar harc egységek felett átveszi a főparancsnokságot, akkor még mindent meg lehetett volna menteni. És főképpen meg lehetett volna menteni a hazát, az ezeréves határokat.” Gömbös 1918 október 18-án memorandumban fejtette ki idevágó nézeteit és előterjesztését eljuttatta a magyar politikusokhoz, de senki sem mert cselekedni és nem vették szívesen a kis, jelentéktelennek látszó vezérkari százados beavatkozását. Az összeomlásokor belesodródott az eseményekbe és végzete azt akarta, hogy politikus legyen. Ekkor csillantak meg új hivatásának szikrái. Lindner megbízásából Zágrábba ment és nagy eredményeket ért el a horvátoknál. Megállapodott velük abban, hogy két hadosztály magyar katonát fegyveresen átengednek Horvátországon. A magyar kormány nemtörődömsége miatt azonban ennek a két hadosztálynak javarésze már útközben elszéledt s Gömbös helyzete is tartathatlanná vált. Tevékenysége ettől fogva ellenforradalmi tevékenység. Megalapítja a MOVE-t és

részvesz azokban a szervezkedésekben, amelyeket jószándékú emberek kezdtek, de amelyek a magyar társadalom belső gyengesége és demobilizáltsága következtében nem jártak sikerrel.

A bolsevizmus felülkerekedése után Szeged lett a nemzet reménysége. Itt résztvett a fontos belgrádi küldetésben, majd a hadsereg megszervezésében, azokban az örökös belső harcokban és politikai ármánykodásokban, amelyeknek Szeged volt a színhelye. Július 25-én a franciák parancsára el kellett hagynia Szegedet és Bécsbe utazott.

Az augusztusi zavaros napokban úgy látta, hogy nem helyes egy második nemzeti kormányt alakítani, amikor a szegedi kormány még működik és nem tartotta helyesnek azt sem, hogy József kir. herceg beleelegyedett a politikába, mert tudta, hogy a külső hatalmak ellenezni fogják egy Habsburg szereplését. Budapestre jött és megpróbált megegyezést létrehozni a budapesti és a szegedi kormány között, azonban sikertelenül. Az első nemzetgyűlés idején újraszervezte a MOVE-t, de a politikai életben nem igen vett részt. Ebben az időben erősen a Chamberlain-féle elmélet hatása alatt állott, amelyből a mostani hitlerizmus dogmatikus alapvetése is származik. Ezeket a nézeteit azóta revideálta. Mint politikus és mint a MOVE elnöke, mind tevékenyebb részt vesz a közéletben s a konzolidáció művében. Mint MOVE-elnök Teleki Pál miniszterelnökkel együtt ő fegyverezte le a Britannia-szálló közrendet háborító tisztjeit.

1922 tavaszán Bethlen Istvánnal együtt ő szervezte meg az egységspártot, azt a nagy pártot, amely neki mindig politikai eszménye volt. A pártnak programjában, tartalmában, hangjában rá lehet ismerni Gömbös politikai szemléletére. Bethlen azonban nem követte Gömbös Gyulát; egy darabig hangoztatták az egységet, de mégis szétváltak és Gömbös a pártból kilépett; lassúnak találta azt a tempót, amelyben az egységet Bethlen István vezette.

Őt esztendő telt Gömbös Gyula az ellenzék padosoraiban miniszterelnökké való kinevezése előtt. Az 1926-i választások után úgy látta, hogy ellenzéki működése eredménytelen, a további ellenzékieskedés céltalan, ezért visszatért Bethlen Istvánhoz. 1928 szeptember 5-én nevezte ki a kormányzó a honvédelmi minisztérium államtitkárává. Itt egy évig működött s a következő év októberében gróf Csáky Károly lemondása után átvette a honvédelmi minisztérium vezetését. Három esztendő múlva megvalósult régi álma és becsvágya: miután gróf Károlyi Gyula helyzete a pénzügyi válság miatt tarthatatlanná vált, a kormányzó 1932 október 1-én őt nevezte ki miniszterelnökké. Első megnyilatkozásaiban új stílus és új hang csendült meg a magyar politikai életben. Kilencvenöt pontjában programot adott és ő az első miniszterelnök, kinek programjában a revízió is szerepel. Az öncélú nemzeti állam, revízió és nemzeti egység jelszavaival kezdte meg a kormányzást s azóta rendíthetetlen optimizmussal, nagy akaraterővel és elhatározással igyekszik politikai és gazdasági elgondolásait megvalósítani.

Révay József kitűnő jellemrajzát adja az embernek és államférfinak. A miniszterelnök jóakarátát, szent elhatározását, tiszta szándékait legádázabb ellenfelei is elismerik. Kétségekívül sok Gömbösben a líra és a romantika, amit életírója is többhelyütt kiemel. Élettörténete még így befejezetlenül is egy nagy életnek a regénye. „Az éjfél még ott látja íróasztalánál és hajnalban már talpon van, hogy tovább szöje álmait és tovább kovácsolja fegyvereit,“ — mondja életírója. Mindnyájunk hő óhajta, hogy a miniszterelnök minél előbb valósítsa meg álmait.

Világ folyása.

A gazdasági helyzet romlása megállt és a külkereskedelem javul Magyarországon. A Nemzetek Szövetségének pénzügyi bizottsága elkészítette Magyarországról szóló jelentését. Ez a népszövetségi tanács részére készül és elsősorban Tyler beszámolójára, valamint azokra a felvilágosításokra támaszkodik, amelyeket egyfelől nálunk levő megbizottaitól, másfelől pedig Imrédy Béla pénzügyminisztertől kapott.

Az új jelentést megnyugvással olvassuk. Négy főcsoportban foglalkozik dolgainkkal és így is foglalja össze végső következtetéseit. Az első az államháztartási helyzetet tárja fel. Arra a megállapításra jut, hogy költségvetési helyzetünk kedvezőbb alakul és úgy látja, hogy az év végére a multhoz képest lényegesen jobb eredményre számíthatunk a költségvetési helyzet terén.

Igen behatóan elemzi a gazdavédelmi intézkedéseket. Ezeknek értékét főként abban látja, hogy első lépésül szolgálnak a belföldi hitelezők és az adós közötti normális kapcsolat helyreállítására. Ezenfelül szerkezeteik olyanok, hogy segítségükkel tervszerűen végrehajthatók majd azok a további intézkedések, amelyek a mai korlátások lassú lebontásához vezethetnek. Ez ugyanis szükséges a bizottság vélekedése szerint, mert a rendes hitelélet helyreállítása a termelés és a mezőgazdaság érdeke.

Külön foglalkozik a bizottság az államnak a Magyar Nemzeti Bankkal létesített megállapodásával, azzal a pénzművelettel nevezetesen, amely a gazdavédelem pénzügyi részének finanszírozására szolgál. Az ezzel kapcsolatos alapszabálmódosítás ismertetése során leszögezi, hogy ez csak kizárólag ennek a műveletnek a keresztülvitelére szolgál. A fedezeti arány változatlan fenntartásának meghosszabbításához nem fűz észrevételt, amit megértő hozzájárulásának vehetünk.

Végül is arra az eredményre jut, hogy a gazdasági helyzet javulását szembetűnő tények ugyan nem mutatják, de az mindenképpen megállapítható, hogy az elmúlt két esztendőben észlelhető romlási folyamat megállott. Sőt, a javulásnak bizonyos szerény előjelei is megfigyelhetők. Ilyen a kereskedelmi mérleg javulása, amiben nemcsak a jó termés hatását látja érvényesülni,

hanem a kiviteli kereskedelem érdekében történt intézkedéseket. Ezen ponton is elismeri tehát a kormányzati politika eredményes közbelépését.

Mindannyian tudjuk, hogy még messze vagyunk az állam pénzügyi és a gazdasági helyzetének gyökeres javulásától. De a pénzügyi bizottság jelentése megnyugtathat, hogy erre irányuló munkánk jó irányban halad és a cél megközelítése érdekében felhasznált eszközeink alkalmasak, mert nehéz erőfeszítéseink eredményeit a bizottság, mint érdektelen és szigorú szakértő, szintén elismeri.

Zátonyra futott a világ legnagyobb hadihajója. (London, jan. 12.) A Nelson nevű flotta-zászlóshajó mikor el akarta hagyni a portsmouthi (Anglia) kikötőt, zátonyra futott. A csatahajónak a zátonyról való leemelése hétfő torpedórombolót küldtek ki. Fáradozásuk azonban eddig nem járt eredménnyel.

Amennyiben az éjszaka a dagály beálltával sem sikerül a hajó levontatása, az a veszedelem következhet be, hogy a hajó oldalra dől és elsüllyed. A csatahajó municiókészletét máris partra szállították.

A Nelson 33.500 tonnás „csodahajó“, amely állítólag elsüllyeszthetetlen. Ez a világ legnagyobb hadihajója és építési költsége annak idején meghaladta a 7 és félmillió fontot.

A „Nelson“ csatahajót ma este (London, jan. 12) sikerült leemelni a zátonyról és a portsmouthi dokkba vontatni; ott megállapítják majd a hajó sérüléseit.

„A boldogsághoz mindenekelőtt szeretet kell“ — mondta első főpásztori szózatában az új győri püspök. (Győr, jan. 8.) Breyer István dr, az új győri megyéspüspök, Vízkereszt napján délután fél 11 órakor a székesegyházban nagy papi segédlettel főpapi misét pontifikált s ezzel megtörtént püspöki beiktatása. A beiktatáson a kormányt Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselte. Breyer püspök a szentmise alatt, evangélium után, főpásztori szózatot intézett a hivekhez.

— Az emberiség szívében ott van a vágy, — mondotta a többi között, — hogy valamennyien boldogok akarunk lenni. Az emberiség Krisztus előtti története a boldogság keresésének története. Keresték a boldogságot egészségben, testi erőben, földi gyönyörök élvezésében, hírnévben, dicsőségben, pénzben, földi jólétben és tudományban, de mindezek csalódást hoztak. Miben van hát a boldogság? A lélek nyugalmában, a lélek békéjében! Ehhez a békéhez azonban szükséges a hit, a remény és a szeretet. Hit nélkül nincsen béke. A hit békíti ki az embert az élet egyenlőtlenségeivel. A reményre is szükség van, különösen ma, amikor olyan sok a szenvedés, de a békéhez, a boldogsághoz mindenekfelett szeretet kell. Hogy pedig mindezeket elérhessük, szükségünk van a magunk közreműködésére és az Isten kegyelmére, Isten áldására. Töltsük meg a szívünket hittel, reménnyel, szeretettel. Higyjünk abban, hogy a föld, ahol élünk, nem végső cél. Mennyivel kevesebb volna a földön az ellenségeskedés, ha több volna bennünk abból

a szeretetből, mely még a keresztfán is megbocsátott az ellenségeknek! Mennyivel kevesebb volna a gyűlölség és az irigység, ha több volna bennünk abból az engesztelékenységből, amely nem mindig a felebarátja hibáját kutatja, hanem inkább a magáét orvosolja. Az a kérésem hiveimhez, — fejezte be beszédét, — imádkozzanak értem, hogy legyen lágyság és meleg, amikor szíveket kell szeretetbe összeforrasztani, de tudjak határozott és kemény lenni, amikor a hit és erkölcs nemzeti szempontból is legdrágább értékeink védelméről van szó.

A zenés szentmise végén Breyer püspök főpásztori áldásában részesítette a hiveket.

Tutankámen legújabb áldozata. Egy kísértet suhan Anglián át, Tutankámen, a Carnarvon lord expedíciója által nyugalmában megzavart egyiptomi fáraó kísértete.* „A halál gyors szárnyakon utóleri azt, aki a fáraó nyugalmát megzavarja.“ A mese szerint ez volt bevésve Tutankámen koporsójába, amikor a fáraót sírba tették. És valóban, akik valamilyen minőségben résztvettek a fáraó sírjának felnyitásában, csaknem valamennyien különös körülmények között és korán haltak el. A legújabb Mr. Arthur Weigall, aki a sír felnyitásánál az egyiptomi kormány régészeti szakértője volt s aki most aránylag korán, 53 éves korában, teljesen elszegényedve s mint a londoni lapok írják, valami titokzatos betegség következtében halt meg az egyik londoni kórházban.

Borzongás futott át egész Anglián; megborzongatta az embereket a fáraó átka, amely, úgy látszik, biztosabban öl, mint a legmodernebb mérgező gáz. Tiszteletteljes borzalommal sorolják fel a lapok az eddigi áldozatokat: Carnarvon lordot, aki közvetlenül a sír felnyitása után szünyogcsipés következtében halt meg, Carnarvon lord féltettvérét, Aubrey Herbert-et, aki elborult elmével öngyilkosságot követett el, Jonathan Carver dr-t, aki autómobilszerencsétlenség áldozata lett; ugyancsak titokzatos módon pusztultak el Sir Archibald Douglas Reid, aki a fáraó múmiáját röntgenvizsgálatnak vetette alá, Richard Bethel kapitány, Howard Carter, az expedíció technikai vezetőjének titkára és tizenöt angol és egyiptomi segédmunkás, akik a sír felnyitásánál jelen voltak. Valamennyi résztvevő közül már csupán Mr. Howard Carter egymaga van életben. De egész Angliában nincs senki, aki kételkedne abban, hogy őt, az expedíció utolsó élő tagját is csakhamar utól fogja érni Tutankámen átka.

A minap elhunyt Arthur Weigallnak már évekkel ezelőtt titokzatos ujjmutatással szolgált a sors, csakhogy, sajnos, nem vette figyelembe az intő jelet. Weigall Thébában, ahol ugyancsak ásatásokat végzett, egy szent macska ffigurájára bukkan.^{**} Tévedésből Weigall hálószobájában helyezték el a famacska. Ezen az éjszakán szörnyű álma volt Weigallnak: Egy óriási szürke macska ugrott

* Az egyiptomiak uralkodóját fáraónak hívták a Krisztus előtti időkben. Kb. 6 évvel ezelőtt megtalálták az egyik ilyen fáraónak, Tutankámennek a sírját, melyre állítólag az az átok volt felírva, melyről később lesz szó.

** A régi egyiptomiak némely állatot szentnek tartottak.

az ágyára, belevágta karmait húsába, aztán ismét eltűnt az ablakon át a sötétben. Egyidejűen mintha lövés dördülését hallotta volna a néma éjszakában. Éles sikoltással ébredt fel Weigall és első tekintete a famacskára esett. A fafigura teljesen kettérepedt. És a kettévált fatömbből egy mumifikált macska kiszáradt alakja vigyorgott a kutatóra. De a baljóslatú jel ellenére Weigall mindvégig gúnyosan és kétkedve beszélt Tutankámen átkáról. Sőt Thébában, ahol a szent macska ilyen világos intőjellel szolgált számára, még nyilvános beszédet is mondott, amelyben ünnepélyesen kijelentette, hogy Tutankámen átka mesebeszéd és a fáraó koporsóján sohasem találtak hasonló felírást. És különös, éppen attól a naptól kezdve, hogy ezt a beszédet mondotta, elkezdte üldözni a balsors Weigallt. Elvesztette állását, egyik bajból a másikba sodródott, egyre jobban elszegényedett, szellemileg és testileg leromlott s noha állandóan tagadta, hogy Tutankámen átka megfogható, ő maga is ez alatt az átok alatt pusztult el nyomorultul.

De a szörnyű példa sem némitja el a javíthatatlan kételkedőket. Az Evening Standard „London“ álnevű ismert cikkírója például kifigurázza a fáraó átkában hívő angolokat, akik mindannyiszor megrémültek, valahányszor a fáraóexpedíció egyik tagja meghalt. „Mr. Howard Carter, — írja a lap, — aki a sír felnyitásában tevékenyebb részt vett, mint bárki más, még életben van, noha jóval túl van a hatvanadik esztendején s sohasem örvendett valami kitűnő egészségnek. S általában miyen ostobaság azt hinni, hogy Tutankámen felbérelt egy szünyogot, egyenesen arra a célra, hogy megcsípje Carnarvon lordot, hogy autókarambolt rendezett, hogy megölje Jonathan Carver dr-t és még egy sor más ostobaságot eszelt ki, hogy a sír felnyitásában részes mintegy húsz ember halálát előidézzé, beleértve az arab kömüveslegény és Howard Carter kanárimadarának pusztulását is.“ Ez a gúnyos megjegyzés bizonyára felvilágosodott és józan felfogásra vall.

Vándormadár útja.

Írta: *Vargha Tamásné.* (Folytatás)

(Szemelvények a 300 évvel ezelőtt meghalt zsoltár- és bibliafordító, Szenczi Molnár Albert regényes életrajzából.)

Albert még megvárta, hogy a tél kiadja a mérgét. De mikor langyos, tavasz-illatú párák kezdtek felszállani az ébredező földből, nem volt többé maradása. Rendes kenyérkereset után akart nézni, ami mellett, anélkül, hogy mások segítségére szorulna, gond nélkül és szíve szerint dolgozhassék szívéhez nőtt munkáján. Megint Rittershausen szolgált neki jó tanáccsal, aki akkortájt kapott levelet egy engelsbergi atyjafiától, Stántzing Sebaldtól. Stántzing úr arra kérte őt, hogy ajánljon valami derék ifjút paedagogusnak a két fia mellé, aki egy ideig otthon tanítaná őket, azután pedig velük együtt a lavingeni akadémiára menne, s gondjukat viselné ott is.

De Albert kedvetlenül tette félre a levelet, mikor végigolvasta.

— Nincs kedvem a lavingeni akadémiára menni. Olyan tanítványokat szeretnék inkább kapni, akik itt, Altdorfban tanulnának velem.

— Hidd el nekem barátom, hogy nem jársz rosszul, ha felkeresed Stántzingéket. Azt hiszem, tetszeni fogtok egymásnak az öreg úrral. Ha pedig már egyszer megnyerted a szívet, bizonyos vagyok benne, hogy a te kedvedért Lavingen helyett kész lesz Altdorfba küldeni a fiúkat.

Albert még sose bánta meg, ha Rittershausenre hallgatott. Szót fogadott hát neki most is és Isten nevében útnak indult.

Csordultig telt a szíve hálával, mikor visszagondolt életének erre a szép, békés, derűs két esztendejére, mikor semmi sem gátolta a futásban. Ime, az első stációt már elérte Isten jóvoltából. A másikat is látni véli a jövő ködén keresztül. Hogy el is éri azt is, meg a harmadikat — amit ugyan elsőnek szeretett volna elérni: a Bibliát — és hogy be is teljesíti mindazt, ami a részévé tétetett örök időknél előtte: mennyei ígéret szava harsonázta halló fülébe.

III.

A Stántzing fiúk, Albert tanítványai, egyformán élénkszemű, jóeszű és egyformán esetlen, szórakozott és rendetlen ifjak voltak. Talpraesett ügyes hugocskájuk, Mária szerint százszor jobban kiismerték magukat a latin igeragozásban, mint a tulajdon ruhásszekrényükben. A két ádáz fiú azután úgy adta vissza a kölcsönt, hogy Máriát, — aki mióta az édesanyjuk meghalt, egy valóságos házi-asszony gondosságával viselte gondját a ház népének, elnevezték ékesen a „libák és tyúkok királynőjének“. Az igazság kedvéért el kell árulni, hogy a libák, pulykák és tyúkok csakugyan olyan hűségesen követték nyomon, s olyan áhitattal néztek rá, mint hűséges alattvalók jóságos királynőjükre, ha végigment az udvaron; s mohón lesték bő köténykéjének lebbenését, hogy nem hull-e belőle valami a számukra.

Se a fiúk, se Mária nem igen respektálták az atyjukat. Általában: mindenki azt csinált ennél a háznál, ami jólesett neki. Boldogult élet párja jól megtanította Stántzing urat engedelmeskedni és jól elfelejtette vele a parancsolást. Most aztán nem volt, aki a gyeplőt tartsa. Szerencsére, ebből sohasem származott nagyobb baj, a kisebb bajokat pedig a szeretet könnyen áthidalja. Stántzing úrban pedig igen sok szeretet volt. Boldogan pazarolta gyermekeire, cselédeire, sőt lovaira és kutyáira is. És mindannyiszor kiderült, hogy nem pazarlódott el mégsem a szeretet, mert visszaszállt órá.

Albertet is úgy cuppantotta képen mindjárt, mikor megérkezett, mintha a tulajdon édes fia lett volna. Lelkére kötötte még aznap, hogy ezeket a gazfickókat pedig rövid pórázon tartsa ám, mert igen el vannak rugaszkodva. Albert egy kicsit félve tekintett tanítványaira. Hm! Hát így állunk?

Nagy volt a meglepetése, mikor azután jobban megismerve őket, látta, hogy tulajdonképpen igen jó fiúk, csak faragatlanok, mint két fiatal medve. „Vad tudósok“, mint az atyjuk mondta rájuk.

Cseppet sem volt hát nehéz dolga mellettük. Napról-napra ügyesedtek és várták, hogy elérkezzék az iskolai év kezdete, s Albert elvigye őket Altdorfba. Mert Stántzing úr csakugyan belegegyezett első szóra, hogy Lavingen helyett Altdorfba menjenek, mint ahogyan Rittershausen megjósolta.

Utolsó nap Mária pompás búcsúebédet főzött. A két ifjú „vad tudós” nyelte, ahogy csak a torkán befért. Nem hallgattak ez egyszer a paedagogus szavára sem. Ej, most még itthon vagyunk. Majd Altdorfiumban illendőbben eszünk.

— Meg kell adni, most az egyszer nem kozmás az étel! — sunyított Sebald Máriára, aki erre sértett önérzettel pattant fel a helyéről. De a gonosz Ruditól nem tudott szóhoz jutni Mária.

— Igen, egészen ehető. Nem tudom, mi lehet az oka? Talán bizony férjhez akarsz menni?

Mária esdeklő pillantást vetett a fiúkra, de azok kérlelhetetlenek maradtak. Megint Rudi szólalt meg, tele szájjal.

— Hogy van az, hogy azelőtt mindig csak a virágos kerttel bibelődöttél — most meg minden délután a Lamcron-ház kerítése melletti petrezselymet gyomlálod, holott még ki se kelt...

Sebald kegyetlenül fűzte tovább.

— Igen sok lehet ott a gyom, mert tegnap úgy láttam, Willi is átmászott a kerítésen, hogy segítsen.

Szegény Mária felugrott és kötényébe temetve arcát, szaladt át a másik szobába.

— Ugyan, ugyan, miért bántjátok szegényt? — ráncolta fel a homlokát Stántzing úr. — Hamarabb észrevettem én azt tinálatok...

A fiúk bünbánóan néztek össze.

Szépen utána sompolyogtak, hogy megkérleljék. De Mária vígasztalhatatlan maradt.

— Hát ezt ígértétek? Hát érdemes volt ma a kedvenc ételeiteknek kerülni az asztalra? — zokogta. Rudi megcirógatta.

— No, ne sirj már! Hiszen a papa azt mondta, hogy ő már régóta tudja, — súgta rózsás fülecskéjébe.

Mária mosolygott a könnyein keresztül.

— És? Nem haragszik?

— Tud is a papa haragudni!

IV.

A „vad tudósok” lassan-lassan egészen megszelídültek Albert keze alatt. Nem vallott velük szégyent a nevelőjük senki előtt. Még arra is rávitte őket a szükség, hogy gondját viseljék a holmijuknak. Mert hát itt nem fordulhattak minduntalan a jó Máriához, ha nem találták a nyakravalójukat, vagy ha kiszakadt a nadrágjuk. Csak a tanulással volt egy kis baj. De csudálatosképpen, önáluk egészen fordítva állt a dolog, mint a legtöbb diáknál. Úgy kellett erőhatalommal viszatartani őket a tanulástól. Felhabzsoltak volna azok minden betűt, ami csak a szemük elé került.

— Még bele találtok bolondulni abba a sok tudományba! — ijesztette őket tréfásan Albert.

— Ugyan, Albert bácsi, hiszen te sem bolondultál bele, pedig téged sem lehet ám könyv nélkül látni! — nyelveltek a fiúk. — Mi előttünk legalább

egyszerre nincs több könyv egynél, de előtted mikor dolgozol, egyszerre tízféle könyv is van felütve.

Albert csakugyan neki adta magát a munkának, amúgy igazában. Ideje volt bőven a tanítványai mellett, egyébre meg nem volt gondja.

Még a múlt esztendőben irt haza, hogy ha lehet, küldjék el neki Balassa Bálint verseskönyvét. Hadd forgassa, hadd tanulja meg belőle, milyen az igazi, zengő, szép magyar vers.

Meg is jött a könyv. Akkor egy hétig le se tudta tenni a kezéből. Elolvasta kétszer. Elolvasta háromszor. Nem nyugodott addig, míg könyv nélkül nem tudta valamennyit. Úgy fürdött a lelke a szép szavak zengő árjában, mint szomjú hattyú a hűs habokban. És közben odaálmodta magát a magyar végházak véres világába. Magyar rónák lelke muzsikált a lelkében. Odahaza most érik a búza. Oh, ha csak egy percre, csak egy percre hazarepülhetne, hogy magyar kalászkok aranyába, magyar mező virágos bársonyába temethetné az arcát, mint régen, míg gyermek volt. De kemény szóval parancsolt a lelkének. Nem szabad! Nem szabad haza vágyódnia! Erős kezével összecsapta Balassa könyvét, s bezárta a fiókjába. Oh, ha mindig hatalmasabb erővel feltörő honvágyát is csak úgy elzárhatta volna a könyvvel együtt!

Elővette az írószerszámait. Megszokott mozdulattal maga elé rakta az asztalra sorban a sok idegen zsoltároskönyvet, s középre a papirozt, melyen a magyar zsoltároskönyvnek egy-egy újabb darabkája volt készülöben. Letette a kalamust, meg újra felvette. Aztán kedvetlenül tolt a félre a munkáját. A Balassáé! Igen! Azok a versek! Mik ezek ahhoz képest? Szárnyatlan, erőtlen erőlködések csupán.

Beállt az alkony. Szürke fátyolát ráterítette a szobára. S ahogy nőti a homály, az ő szemének látása annál inkább növekedett. Fal nem szeghette útját. Nem foghatták be idők határai. Széles, arany szín homokpusztában egy darab füves legelőt látott, s a delelő barmok mellett egy embert, egy egyszerű pástortembert, amint pástortobot fogásához szokott kerges kezével irdatlan betűket ró egymás mellé. Tanulatlan és nehézkes. De alázatos feje felett ott lebeg az örök Bölcsesség. Ráhajol, megfogja, vezeti a kezét. És nem a barompásztor írása az immár, hanem Istennek ígéje. Ki merne hibát keresni benne: Amós próféta nehéz kézzel írott írásában.

Két kezébe hajtotta lüktető fejét. Halántékában tűz égett.

— Ne engedd Uram, — tört fel az esengés szíve legmélyéről — ne engedd, hogy elfeledkezzen arról, hogy ez a te munkád, nem az enyém. Ne engedd, hogy elfeledkezzék erről az én — rimek és ritmusok világában gyönyörködő — szívem. Hadd vezesse kezemnek minden vonását a Lélek! S ki keresne, ki találna akkor hibát a Zsoltároknak?

És mikor gyertyát gyújtott és újra kezébe vette a kalamust, hogy tovább dolgozzék, már nem félt attól, hogy nem lesz elég szép a magyar zsoltárok köntöse, hogy hiábavalóvá válik szíve igaz törekvése.

V.

Albert, Dávid király egyik zsoldárát a másik után fordította le magyar nyelvre. Valamennyit, szép renddel, ahogy a szent király könyvére következtek egymás után. Olyan ékesen, olyan gyorsan haladt a munka, mintha nem is emberi kéz művelné. Jöttek a zsoldárok. Odaálltak engedelmesen Albert elé, hogy gyengéd keze magyar zubbonyköntöskékbe bujtassa őket, hogy elmelessenek a messzi magyar földre, lakozást venni sok magyar házban, magyar templomban, magyar szívből. Körülnézte jobbról-balról az útrakészülőket. Ahol feszült a köntöske, toldott bele egy darabkát. Ahol ráncot vetett, megszükitette. S a nőttön-növekvő kis sereg — a Lélek termése — pünkösti örömmel, magyarul zengte dalát. Mindegyik a magáét. Az egyik esdön tárta ki segítségért karjait. Térdrehullva adott halálát a másik az Úr szabadításáért. Örvendezve dicsérte az Urát a harmadik, a negyedik meg zúgolódó lelkét csendesítette... Ahány, annyifélet zengett, s énekük csodálatos harmóniában hangzott egybe. És valamennyinek úgy illett a magyar köntös, mintha csak a magyar ég alatt, magyar televényből sarjadztak volna.

Mikor ott sorakozott már mind a százötven, végignézett rajtuk fényes tekintettel, mint hadvezér a katonáin. Mint dajka, a keblén táplált gyermekeken. Mint Istennek embere, akinek Lélek indította keze nyomán im kikelt, kizöldült, szárbaszökkent, kalászt nevelt az Élet magva. Kenyér lesz belőle: éhezőket megalégitő, jajokat felejtető, elfogyhatatlan, áldott puha kenyér.

Keblére ölelte drága kincsét. Vajjon mit sügtak repeső szívének az egyforma fekete betűkkel telerótt zizegő lapok? Vajjon mit beszélt annak a forró szívnek halás dobbanása?

Ajkáról halk ének kelt szárnyra, vigyázva, hogy fel ne ébressze az alvókat. De nem bírt hatalmas hangjával. Egyszer-egyszer kitört belőle érces zengése és a kis ablakon át beleszárnnyalt a csillagos éjszakába. Búgva orgonázott hozzá odakint a sötét fenyőket hajtogató szél. Molnár Albert zsoldárokat énekelt — magyarul. Válogathatott köztük. Akár sorba is szedhette valamennyit énekes ajka.

Késő éjszaka lehetett. A hold is lenyugvóban volt már. Stántzing Rudi kikukkant a paplanja alól. Az ajtó hasadékánál keskeny fénysáv világított. Ej hát a másik szobában még most is ég a világ? Albert bátyám még dolgozik, — suttogta félálomban, azután fülére húzta újra a paplanját. De most zümmögő énekek szűrődtek át az ajtón. A szemfüles Rudi kiugrott ágyából s az ajtóhoz lopakodott. Úgy érezte most magát éppen, mint odahaza, mikoriban Mária és a szomszéd Willi után leskelődött. Ej, de vigan van! Csak nem boroskancsó mellett dolgozik tán a paedagogus úr! Éjszaka, míg mi alszunk...

Belesett a résen.

A paedagogus előtt papirosok voltak. Nyilván a zsoldárfordítások. Az arcán két messzirenéző szemében olyan szelíd áhítat tükröződött, mintha nem is egy kopott kis szoba rozoga asztalára,

hanem bolthajtásos templom ékes faragású padjára hajolna. Ajkáról halk ének hangzott.

Ebben a pillanatban megszólalt a hajnali harangszó vékonyka csengésű hangja. Mintha angyalok szava felelt volna az ellenálhatatlanul fel-törő énekekhangokra.

Rudi lelkén furcsa érzések hullámozgottak keresztül. Álmos teste meg-megborzongott. Szégyelte magát nagyon. De az a világosság úgy hívta, vont a magához!

Lassan, tétovázva kinyitotta az ajtót, aztán, úgy amint volt, egy szál ingben, odafutott nevelőjéhez. Ügyetlen, nagycsontú karjával átölelte, mint gyermekkorában atyját szokta, s hirtelen megcsókolta az arcát. Aztán még jobban elszégyelte magát, gyorsan megfordult, elszaladt, s visszabújt a jó meleg takaró alá.

Albert álmélkodva nézett az ügyetlen, nagy kamasz után. Mi lelte ezt?... Aztán megértő mosolyra húzódott lassan az ajka. Gyengéd, szeretettől sugárzó pillantást küldött be a szürkülni kezdő szobáskába. Csendesesen behúzta az ajtót és eloltotta a gyertyát.

VI.

Nyugodt, mély álomba merült, a jól végzett munka utáni édes, csendes álomba.

Arra ébredt fel, hogy a fiúk egy sáros, vándorféle emberrel beszélgetnek a másik szobában s azon tanakodnak, hogy valamit felbontsanak-e, vagy ne.

— Mi az, fiúk? — ásitott Albert.

Mindhárman egyszerre termettek ott az ágyánál. A kusza, veresszakállas vándoremberben Stántzing úr öreg szolgálmaiból ismerte fel Albert.

— Levelet hoztam, uram. Tizednapja úton vagyok már vele. Pedig cudar szél fúj! — tipegett-topogott fázósan.

— Mária férjhez megy! — kiabáltak túl rekedt hangját a fiúk.

Albert háta megé álltak, úgy lestek bele a levélbe.

— Itt van ni! Csakugyan: Wilhelm von Lamcron. Igen. Csakugyan a szomszéd Willi. És... oh, ezt nem is mondta János bácsi! A papa... megházasodik?

Hosszúra nyúlt az arcuk.

— Hát nem is örültök neki? Hiszen úgy szerettedek Willi édesanyját, mint a tulajdon anyátokat.

— De mégis... Mostoha...

Szépen helyet cserélnek Mária és Lamcronné asszonyság. Mária a Lamcron-ház asszonya lesz s hogy a Stántzing-ház se maradjon gondviselő nélkül, Lamcronné asszonyság megy a helyére.

— Most már akár le is bonthatják azt a bizonyos kerítést.

— Csendesen fiúk! Tovább is van még a levél. Nézzétek, azt írja itt a végén édesatyátok, hogy, bár igen fáj neki az, hogy ígéretét meg kell szegnie, de... nem küldhet benneteket velem Heidelbergbe, mint ahogyan terveztük. A hirtelen jövő kettős menyegző olyan sok költséget emészt fel, hogy egy esztendőre haza kell mennetek.

Elszontyolodva néztek egymásra a fiúk. Sebaldnak a méreg könnyei szöktek a szemébe. A két egyforma fiú most az egyszer egy szikrát se hasonlított egymáshoz. Rudi összeszorította az ajkát, ijedt szomorúsággal nézett Sebaldra, aztán Albertre és lehajtotta a fejét. Nem szólt egyet sem, csak megfogta paedagogusának a kezét. A vezető kezét, melyet nemsokára úgyis el kell eresztenie.

Megüzenték az öreg Jánostól, hogy néhány nappal a menyegző előtt hazaviszi a fiukat Molnár Albert, onnét pedig, ha már így fordult, magánosan indul majd Heidelberg felé.

VII.

A tél még nem mutatta ki a fogát. Lent a völgyben még büszkén ült húsos szárán egy-egy szintelenné vált kései virág. Az utcákon keresztben kifeszített kötelekre tarka ruhákat teregetett egy gömbölyű fiatal asszony. A nap szinte melegen sütött. A tyúkok boldog kotkodácsolással kapartak a szemétdombokon, s fürödtek a fényes porban. Hiába intégettek messziről a fehérfejű öreg havasok:

— Mi már látjuk a telet. Jön. Holnap már itt lesz s ti is érezni fogjátok fagyos lehelletét.

Az egész Rittershausen-familia kikísérte őket a város faláig. A kis György is ott lépegetett már velük: Rem tanácsos keresztfia. El nem eresztette volna az édesanyja kezét egy világért sem. Így bizony lassacskán haladtak, de legalább azzal is későbbre tolódott a húcsúzás perce. A „fekete bácsi” egyik kezét Péterke fogta, a másikat Ágneske. A kis Györgynek csak a köpönyege szárnya jutott. Abba csimpaszkodott bele szabadonmaradt kezével.

— Hát énnekem semmi sem jut a fekete bácsiból? — síránkozott tréfásan Rittershausen.

— Nálad professzorom . . .

— Barátom, — javította ki a professzor.

— Nálad, barátom, a szívemnek egy darabja vagyon. Itt is marad örökre.

Tréfás akart lenni a hang, melyen mondta. De mind a ketten érezték jól, hogy mélyről-fakadt, igaz szavak ezek.

— El ne feledkezzél rólam, ha majd készen lesz a zsolttár! — mondta a professzor, mikor végre megálltak a város kapujának közelében. — Majd előveszem néha, s énekelgetek belőle magyarul.

— Ékes magyarság is lesz az! — kötődött Albert.

A professzor elmosolyodott. Megölelte, megcsókolta Albertet, s széles vállára téve kezét, a szeme közé nézett.

— A jó Isten áldjon meg, kedves barátom — mondta — magyarul.

Vékonyka gyermekhangok röpöntek fel csatogó szárnyon:

— Isten áldjon meg, kedves fekete bácsi! — csiripelték — magyarul.

— Isten vezérelje! — nyújtotta feléje a kezét Heléna asszony is.

Rittershausen újra megszólalt:

Boldog az ember nyilván,

Ki az Istent féli,

Ö útiban járván
Ösvényit kedveli;
Mert magadat táplárod
Kezed munkájával,
Isten megáldja dolgod,
S lát jó állapottal.

Albert csak állt. Szó nem jött az ajkára. Némán karjaiba szorította. A gyerekeket is sorra csókolta. Azután Heléna asszony hűvös kis keze fölé hajolt.

Az út hegynek fel kanyarodott. Errefelé már megmutatta magát a tél. Lebukott fejü, elfeketedett, összeesett kórók zörrentek a szélben a nyári virágpompa helyén.

Még egyszer visszanezett a völgybe. Ott üdén zöldelt minden. Még ott álltak mindnyájan, a bársonyos zöld pázsiton, egy hatalmas szál fenyő tövében. A legkisebb gyermeket magasra tartotta az anyja, hogy jobban láthassa a távozót. A gyermek szöke fején megcsillant a napsugár. Könnyű fürtjei repkedtek a szélben.

Sebald és Rudi az általútnál vártak Albertre.

A Rajnáig gyalog mentek, onnét aztán hajóval tovább.

Menyegző előtt három nappal értek Engelsbergbe. Szinte félve nyitottak be a szép, újonnan festett kapun. Alig ismertek rá az öreg házra, olyan pompásan kitatarozták. Még a falon küszövének borostyán is mintha megfiatalodott volna. A bozontos Delta lompos farkát csóválta, úgy járt-kelt a szalmába kötözött új rózsafák zöldre festett karói közt, mintha nem találná helyét.

A konyhában ludakat, tyúkokat, pulykákat kopasztottak, malacot forráztak, lánglisztből fehér kenyeret dagasztottak, s a kemencében magasan lobogott a vörös, jókedvű láng. Mária kipirult orcával, izgatottan jöttment, rendelkezett. Uralkodói jelvénye: a számtalan kisebb-nagyobb kulcs, búcsúdalt zörgött a derekán. Mária búcsúzott a birodaljától.

— Micsoda vérfürdőt rendeztél te itt leghevebb alattvalóidból! — sopánkodott a gonosz Sebald, mikor az első csókzivataron tülestek.

Véget sem ért még a lagzi, mikor Albert fölkerelkedett, hogy Heidelberg felé induljon.

Hiába marasztalták.

— Bizonyosan várja valahol valaki — kacintott Stántzing úr, a „boldog ifjú férj”. Úgy is illik. Te vagy most soron. De aztán minket is meghívj ám a menyegződre!

Füst és pára.

I.

A Károli-bibliát csakugyan kiadták Albertnek a heidelbergi Akadémia könyvesházából. Most már úgy érezte, kezében tartja zálogát annak, hogy végre elindulhat ifjúsága első vágyának az útján.

Elkezdődött megint a zörgetéseknek az ideje. De Heidelbergben hiába zörgetett. A nyomtatók jóindulatának vaspántos tölgfakapuja ki sem nyílt, vagy ha éppen kinyílt is egy percre, — mikor észrevették, hogy odakint csak egy szegény, idegen

nyelvű zsoltáros könyv kér hebocsáttatást, nyomban becsapták előtte.

Frankfurtba ment azután.

II.

Azonban nem akadt Frankfurt városában sem kiadó a szegény magyar zsoltároskönyv számára. Hiába koptatta hát idáig a csizmáját. Legalább is azt hitte, hogy hiába.

De íme, a Majna partján járva, kit pillantott meg egyszerre? Dávid! Kügler Dávid! Megvállasodott, megemberesedett erősen — mindjárt ráismert mégis. Egy vastag fához támaszkodva, szemét a kezével beárnyékolva, kutatva nézett Dávid a híd felé. Megrezzent, mikor Albert megérintette a karját.

Nem sokat törődtek a jövő-menő emberek kíváncsi szemével, egymás nyakába borultak, hirtelen váratlan örömmel.

Dávid valami ügyes-bajos dologban járt itt, félig-meddig indulóban volt már Herborn felé, Herbornban laknak a felesége szülei, azokhoz igyekszik most, — magyarázta Albertnek.

— Lám, lám... Mind párosok vagytok már, csak én bandukolok magánosan.

Dávid tréfásan hátbautította.

— Hát aztán ki annak az oka, pajtás? Csak nem én tán?

— Nem is én, hidd el. Így jött a sora. Isten akarata ez nyilván.

— Pedig szalad ám az idő! Hány tavaszt is értél már?

— Harminckettőt, — sóhajtott Albert, a lila ködbe vesző folyó elsuhanó hullámai után nézve, mintha a habos fodrok közt keresné elmúlt esztendeit.

Egy percig csend volt köztük. Dávid gondolatai az ő piros ajkú karcsú kis Hannáját ölelték körül, babusgató, féltő szeretettel. Vajjon mit csinál most? Talán épp most gondol az is öreá s találkozhatnak gondolataik. Vajjon hány nap még a viszontlátásig?

Albert is egy asszonyra gondolt. Egy megcsontított testű, siralom völgyén járó, könnyektől homályos szemű, rongyokban járó, mégis gyönyörűségesen szép asszonyra: Hungáriára. Ezt az asszonyt Krisztus a menyasszonyává akarja tenni. Vajjon mikor jön el már az ideje annak, hogy kezébe adhatja a Völegény ajándékát az ajándékhozó fullajtár: Szentzi Molnár Albert.

Hogy kedvükre kibeszélhessék magukat, engedett Albert a Dávid unszolásának. Ráállott, hogy elmenjen vele Herbornba. A felső hídon túl várta Dávidot a kocsija. Búlelt mind a ketten. Aztán megindultak a kerekék s a vig beszéd árja. Sorra szedték a sok régi emléket. Milyen szép volt mind, a mult ezüsthímes fátyolán át nézve, mely mögött a bánat szétfoszlik csillogó párává, a kenyérgond elvész, az apró örömek pedig megnőnek, s mesebeli sokszínű fényben ragyognak. Ezer régi kép vonult el előttük és ezer kérdés támadt vidám ajkukon. Mintha látták volna a strassburgi vaskapus Kügler-házat, s benne a mosolygó öregeket, a főiskola komoly fiait s a zöld hegyoldalt. Dehogy

is volt az idő elég arra, hogy mindazt elmondják egymásnak, s mindazt megtudják egymástól, amit szerettek volna! A fürge kis hegyi lovak szaporán kapkodták lábukat a keréknyomborozdás keskeny úton, míg egyszer csak előtűnt a völgy hajlásában Herborn.

Beértek a városba. Nagy, sárga ház mellett haladtak el. A ház ormán kifaragott címer egy hollót ábrázolt.

— Ott lakik Corvinus Kristóf, nyomtatómester, akiről az imént beszéltem. Ha már útbaesik, beszélhatunk hozzá, ámbár nem vagyok benne bizonyos, nem volna-e okosabb dolog, ha elkerül-nénk a házat. Mert a tulajdon édes testvéröccse is azt mondja, hogy nálánál zsigoribb ember aligha van a föld hátán.

— Akkor hagyjuk inkább... Mért csúfoltat-nók meg magunkat haszontalanba?

De Dávid megállította a kocsit s már ugrott is lefelé.

— Illő dolog úgyis, hogy felkeressem, mert, mint mondtam is, szegről-végről atyámfia Corvinus Kristóf. Utóvégre ártani nem árt, ha bemutatod neki a psalmusaidat... Hiszen történnék még csudák a mai világban is néha.

III.

Benyitottak. Barátságos galambösz ember jött feljük, bizonytalan öreges lépésekkel.

— Kügler Dávid? Te vagy az ugye? Éppen tíz esztendeje láttalak utoljára a Zsuzsánna néném temetésén.

Dávid zavartan nézett rá. Ez talán nem is az ő Kristóf bátyja... Az nem szokott ilyen nyájas hangon beszélni! Annak gyors, bátor mozdulata, kíméletlen, nyers szava, kaján, kapzsi szeme volt. És koromfekete haja. Szórakozottan váltott néhány szót az öreggel. Pedig Kristóf bácsinak kell lennie, mert hát ki volna más? De mi történt vele?

Albert bizakodva lépett elő. Ej, úgy látszik, elhamarkodva ítélte ez a Dávid. Hiszen neki első szempillantásban megnyerte a szívét ez a szelíd vén ember. Elővette a kéziratát, s lelkes szóval tárta kérését Corvinus Kristóf elé.

Dávid közben fürkészve nézte a bátyja arcát. Különös arc volt. Erélyes homloka, kegyetlen szája, marcona vonásai most valami megadó szelidségben olvadtak fel, ami egészen mássá tette az arcát. Türelmesen végighallgatta Albert kérő szavait. Nyugodt és derűs volt, mint a tengerszem. De most árnyék futott végig a homlokán, nyugodt vonásai összekúszálódtak, s megrázkódott, mint akinek valami rossz álmot jut eszébe. Aztán mindez eltűnt s békésen, jóakarattal nézett Albertre.

(Folyt. köv.)

Felelős szerkesztő és kiadó:

N. GÖLLNER MÁRIA

Szerkesztőség és kiadóhivatal

FOGHÁZMISSZIÓ HELYISÉGE

Budapest, V., Szalai-utca 10.